

OOSTVLAAMSCHE

Z A N N T E E N

Mededelingen van de Bond
der Oostvlaamse Folkloristen en van de
Dienst voor Folkloristische Opzoeking

37^e Jaargang
Nr. 3 - 1962
Mei - Juni

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V
GENT

UITGAVEN VAN DE BOND

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e, 33^e, 34^e, 35^e en 36^e jg. tegen 100 F. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 20 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 F.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 F gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 F.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 F.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 F.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 F (65 F voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 100 F.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 F.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 F.
20. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 F.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 F.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 F. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 F.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 F (15 F voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 F **Idem II (Jg. XXVI-Jg. XXXV)**, door F. Van Es. Prijs : 25 Fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 F.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 F.
28. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. Broeckhove. Prijs : 180 F (140 F voor de leden).
29. **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove. Prijs : 80 F.
30. **Doods-, Begrafenis - en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. Pieters. Prijs : 75 F. (55 F. voor de leden).
31. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. Van Haver. Prijs : 80 F. (60 F. voor de leden).
32. **De Gentse Bakkers. Bijdrage tot de Studie der Middeleeuwse Ambachten en Neringen**, door Marcel Daem. Prijs : 25 F.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 F.
Ereleden : 250 F. Buitenland : 125 F.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN EN VAN DE DIENST VOOR
FOLKLORISTISCHE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond :

M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent
Alle stortingen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten :

J. BOES
Abrahamstraat, 13, Gent.
M. DAEM &
R. VAN DER LINDEN

Volkskunde op nieuwe Banen

Onlangs verscheen een boek, waarvan de publikatie ons met grote vreugde heeft vervuld. Wij bedoelen vanzelfsprekend **Levend Volksleven**, door onze zeer bedrijvige en intelligente Noordnederlandse kollega S. J. van der Molen.⁽¹⁾ Wij aarzelen niet, de verspreiding van dit werk te beschouwen als een gebeurtenis, die er mede zal toe bijdragen om het volkskundig onderzoek op nieuwe banen te leiden.

Vanzelfsprekend is dit boek, dat fraai werd uitgegeven en rijkelijk met hedendaags fotomateriaal werd verlucht, voor kritiek vatbaar, net als om het even welk werk van om het even welke schrijver. We achten het evenwel van méér belang, de positieve kant ervan te beklemtonen. En deze berust vooral op het feit, dat hier een massa aktueel materiaal zorgvuldig werd gerangschikt en gekommentarieerd, waarvan de intrinsieke waarde pas over enige tientallen jaren volledig in het daglicht zal treden, ofschoon elk opmerkzaam lezer er reeds nu het sociologisch belang zal van beseffen.

Hiermee heeft S. J. van der Molen radikaal en gezagvol zijn geloofsbrieven geopenbaard : hij is ervan overtuigd — en bewijst het — dat het onderzoek van de eigentijdse gebruiken, ook wanneer ze nog geen traditioneel karakter hebben aangenomen, voor

---

(1) S. J. VAN DER MOLEN: *Levend Volksleven*, Uitg. Van Gorcum, Assen, 1961, 352 blz. + foto's, prijs geb. 18,50 gulden.

de volkskundige een primordiale plicht is. Hetzelfde geldt voor de wijzigingen, die traditionele gebruiken door hedendaagse invloeden ondergaan. Ook de oorzaak naspeuren van het verdwijnen van zulke gebruiken is meer dan lofwaardig.

In dit verband weze het ons vergund er de nadruk op te leggen dat, waar de meeste Vlaamse folkloristen zich in hoofdzaak bezighouden met de praktische kant van deze wetenschap — zonder nochtans de theoretische aspecten te verwaarlozen — er in België één man is, die zich hoofdzakelijk bezighoudt met de meer abstracte, quasi absoluut theoretische kant, een man, die wij de filosoof van de folkloristische beweging willen noemen : Albert Marinus, lid van de Waalse afdeling van de Koninklijke Belgische Commissie.

Hij vergenoegde er zich niet mee, zich tot de bespiegelingen van zijn geleerde voorgangers en tijdgenoten te bepalen en die dan verder uit te diepen. Neen, sedert tientallen jaren verdedigt hij met entousiasme en doorzicht, op een hoog niveau, de inschakeling van de folklore in de reeks antropologische wetenschappen, op psychosociologische basis. Waar vroeger de historisch-vergelijkende methode de doorslag gaf, legde Marinus de nadruk op een dichter bij de menselijke essentie liggend standpunt.

Alhoewel een Waal — hij leest vlot Nederlands — zijn de opvattingen van Marinus niet minder belangrijk voor de Vlaamse en Nederlandse volkskundigen, die trouwens geredelijker tot dezelfde inzichten zijn gekomen, dan met zijn Waalse kollega's het geval schijnt te zijn. De volkskunde, zoals ze in de 20e eeuw wordt beoefend, beperkt zich immers niet tot de eigen grenzen. Wie zich **uitsluitend** aan regionale folklore zou interesseren, zonder bovendien open oog en hart te hebben voor hetgeen er elders gebeurt, zonder zich om internationale varianten ofwel internationale gelijkvormigheden te bekommeren, doet dilettantenwerk dat voorzeker niet zonder verdienste is maar in het kader van de moderne geestesstromingen toch geen positieve bouwstenen bijbrengt. Het werkterrein van een modern volkskundige spreidt zich uit over gans de wereld en het is slechts, wanneer overal eenzelfde werkmethode en een gebundelde activiteit zullen bestaan, dat de volkskunde een volgroeide wetenschap zal zijn.

Het gaat niet op, in deze korte uiteenzetting de door Marinus verdedigde en schrander uitgewerkte psycho-sociologische methode volledig te analyseren. Zij die het voorrecht hadden zijn cursus in sociologie te volgen hebben er zich, zoals ondergetekende, reenschap kunnen van geven welk een ontzaglijke rijkdom aan ideeën

die man in zijn brein omsluit. Indien we evenwel die opvattingen in één zin moesten samenvatten, zouden we het volgende zeggen: « Niet omdat een folkloristisch gebruik verleden jaar of vóór een eeuw plaatsvond, wordt het dit jaar weer herhaald; wél echter, omdat vandaag, gisteren, vóór honderd jaar, de drijfveren die het doen terugkeren **in de mens zelf zijn.** »

Spreekt men in onze tijd over een wetenschappelijke leer, een systeem van kennis, dan wekken die woorden in onze geest het beeld op van hetgeen we **nu** als wetenschap en kennis beschouwen, en wij betwisten gemakkelijk de overeenkomstige opvattingen van onze voorouders evenals de opvattingen van minder « beschaafde » mensen uit onze tijd, m.a.w. wij betwisten de **waarde** van hun kennis, leer of systeem. Nochtans, zowel in verleden als heden, zijn leerstellingen en systemen de ordenende factoren van de wetenschap van het ogenblik, van de situering in tijd en ruimte. Als objekt van psychologische waarneming zijn die opvattingen dus evenveel waard als onze huidige opvattingen. In dezelfde orde van gedachten zijn de **volksopvattingen** even waardevolle objekten voor de waarneming als de opvattingen van de geleerden.

Onder oogpunt van sociologische analyse moet dus iedere opvatting geobserveerd worden, welke ook haar relatief-echte waarde moge wezen, van het ogenblik af dat zij verspreid is in een sociaal milieu en aanvaard wordt door de individuen die in dat milieu bewegen. Die opvattingen moeten geobserveerd worden omdat hetgeen door de individuen in een bepaald milieu gedaan wordt, beantwoordt aan de gedachten die in hun geest en de gevoelens die in hun hart aanwezig zijn.

Wanneer wij bijvoorbeeld als volkskundigen de opvattingen bestuderen, die de volksmensen hebben over het heelal, spreekt het vanzelf dat wij de proportionele waarde van die opvattingen, vergeleken bij de « exakte » wetenschap of althans de wetenschap die hedendaags in de kringen van gespecialiseerde astronomen en kosmologen wordt aanvaard, buiten beschouwing laten. Beschouwd als **waarnemingsmateriaal** is de ene opvatting zoveel waard als de andere. De man van de straat heeft zijn eigen opvattingen over sterrenhemel, zon en maan, denkt het zijne over staartsterren en planeten. Hij verklaart en interpreteert die verschijnselen op zijn manier en gebruikt die interpretaties bij zijn vooruitzichten en voorspellingen. Hij houdt er eigen opvattingen op na betreffende flora en fauna, betreffende de levenswijze en de al dan niet ingebeelde rol van sommige vogels, enz. Het zijn zulke uiterst afwis-

selende en ingewikkelde elementen, die de folklorist bestudeert in het verleden en in het heden. Aldus draagt hij bij tot de studie van de psychologie van de kennis en van de sociologische rol van de kennis. Zelfs een buitenstaander zal, wanneer hij onbevooroordeeld en intelligent is, het buitengewoon belang van elk volkskundig onderzoek op die basis begrijpen.

De vroegere wetenschappelijke systemen waren logisch in zover dit mogelijk was, vermits de Ouden niet beschikten over de waarnemingsmiddelen waarover de mens van het ruimtetijdperk beschikt. Men moet dus niet denken dat hun verstandelijke werkzaamheid geringer was dan de onze. Alleen de waargenomen elementen waren niet zo talrijk en werden op een andere manier verklaard. Trouwens, die verklaringen konden onmogelijk dezelfde zijn als de onze, vermits de gegevens van de waarneming niet dezelfde waren als de aktuele. Zo onze kennis heel wat uitgebreider en **anders** is dan die van onze voorouders betekent dit hoegenaamd niet dat wij, loten op de stam van de 20e eeuw, zoveel briljanter zijn dan zij het waren. Wie zou durven zeggen, dat het grootste deel van de wetenschappelijke problemen nu op **definitieve** wijze hun beslag hebben gekregen?

Wij moeten de overtuiging meedragen dat elke opvatting die thans als verkeerd of zonder belang wordt beschouwd, eens een rol heeft gespeeld in de bestendige evolutie van de kennis. Als studie-objekt is die opvatting zelfs des te belangrijker, naarmate zij in de geest van hedendaagse mensen sporen heeft nagelaten en naarmate zij nog immer — min of meer — het dagelijks doen en laten beïnvloedt.

Bovendien zal men steeds rekening moeten houden met het subjektieve element. Er zal wel altijd en overal een zeker percentage aan dwaling zijn. Niet één geleerde is immuun voor dwaling. Geloofde de nuchtere Descartes niet aan de juistheid der proefnemingen van P. Mersenne die, door middel van een rechtop gericht kanon, een kogel omhoog schoot en beweerde, dat deze niet terug op de grond zou terechtgekomen zijn? Wij aarzelen niet te besluiten, dat er tussen de opvatting van een geleerde en een volksopvatting, van éénzelfde verschijnsel, wel nooit meer verschil zal zijn dan een **verschil van percentage aan dwaling**. De man van de straat en de geleerde stellen zich, bij hun wereldbeschouwing, op een ander standpunt. Dit is alles. Wat betekent trouwens onze algehele kennis bij hetgeen er te weten blijft?

De opbouw van een wetenschap — elke wetenschap — vordert

slechts langzaam, ondanks de voortdurende inspanningen van hen die er zich aan wijden. De ondoordringbaarheid van sommige verschijnselen voor de menselijke zintuigen en de verborgenheid van hun diepste oorzaken, bemoeilijken de ontsluiting van die oorzaken. Wij beschouwen het wereldbeeld als zijnde zoals onze zintuigen ons toelaten het te zien. In werkelijkheid is het misschien helemaal anders. Maar de wijze waarop wij het zien, is voor ons de werkelijkheid. Ook voor de opvattingen van de volksmens is dat het geval. Hij bekommert zich geenszins om de wijsgerige en methodologische beschouwingen van de wetenschapsmens. Méér nog dan de geleerde, is de volksmens overtuigd van de juistheid, de werkelijkheid van zijn opvattingen. Deze schijnen hem volstrekt logisch en rationeel toe en passen uitstekend in zijn wereldbeeld.

De verklaring, die van een verschijnsel gegeven wordt, zal dus volstrekt en essentieel verschillen, naarmate ze verstrekt wordt door een geleerde of door de man van de straat. Hetgeen niet uitsluit, dat de tweede soms een juister verklaring kan geven dan de eerste! Aldus waren de bewoners van de ijskoude streken reeds overtuigd van de beweging van de ijsbergen, toen dit verschijnsel nog door de geleerde wereld geloochend werd. Terwijl de wetenschappelijke vaststelling van dat feit van betrekkelijk jonge datum is, was het folkloristisch feit zeer oud. De zegswijze « de stem van de ijsberg » wordt veelvuldig in de folklore van de noorderlanden aangetroffen. Men bedoelde, dat de ijsbergen bij hun verschuiving een zeker geluid voortbrachten.

In de geschiedenis van elke wetenschap kunnen we een opeenvolging, een trapsgewijze opeenstapeling van opvattingen aantreffen. Opvattingen, die hedendaags naar de rommelkamer zijn verwezen en waaraan niemand meer kan denken of herinnerd worden, zonder dat onmiddellijk een gevoel van belachelijkheid opwelt. Nochtans behoorden diezelfde opvattingen eertijds tot systemen die, toenmaals, beschouwd werden als op en top logisch.

Laten wij uit het voorgaande reeds drie gevolgtrekkingen maken:

- *De huidige wetenschappelijke opvattingen zullen in de toekomst misschien (en zelfs zeer waarschijnlijk) op hun beurt belachelijk worden;*
- *Er hebben steeds « wetenschappelijke » volksopvattingen bestaan. De volkskunde, die deze bestudeert, is dus eeuwig;*

— *De volkskunde brengt kostbare elementen bij tot de geschiedenis van de wetenschap en een zeer konkreet, onschatbaar materiaal voor de psychologische studie der evolutie van de kennis.*

Inderdaad : zouden wij er niet bij winnen, in het belang van de wetenschap zelf, zo we een nauwkeuriger kennis bezaten over de wijze, waarop de menselijke intelligentie werkt bij wetenschappelijke navorsing? Zou dit niet helpen vermijden dat we in dwalingen hervallen? Is het niet nodig te steunen op de dwalingen uit het verleden en aandachtig de vroegere opvattingen te ontleden, om tot een betere kennis te komen van het zo delikaat, ingewikkeld en ... gevaarlijk geesteswerk van de opbouw van de kennis? Zou een vergelijking ervan met onze hedendaagse opvattingen geen soortgelijke dwalingen doen ontdekken, die wij nu begaan of op liet punt staan te begaan?

In die orde van gedachten zou het onverantwoordelijk zijn, de volkskunde te beperken tot het verleden, zonder even ernstig de geesteswerkzaamheden na te gaan van de hedendaagse man van de straat, die zijn kennissysteem op analoge wijze opbouwt. Die studie biedt trouwens het door S. J. van der Molen in voornoemd boek dankbaar gebruikte voordeel, dat ze kan gebeuren op levende onderwerpen en door rechtstreekse waarneming, terwijl het steeds moeilijker zal zijn alle elementen weer trachten samen te stellen van de vroegere sociale milieu's, die hun invloed uitoefenden op onze voorouders.

Marinus richtte in dit verband een dringende waarschuwing tot de sociologen : « Om de psychologie der kennis op te bouwen moet men alle gegevens gebruiken aangaande de geschiedenis van de wetenschappen, de achtereenvolgende opvattingen — verkeerde en juiste — waaraan de vroegere geleerden geloof hebben gehecht. Ook moet men die gegevens gebruiken, welke bijgebracht worden door de opvattingen van de massa, gegevens die verstrekt worden door de volkskundigen. Hopen tot een juist resultaat te zullen komen, zonder die belangrijke feitengroep in aanmerking te nemen, is een zekere mislukking tegemoet gaan. Er zal geen psychologie van de kennis bestaan, zolang er voor de ontleding van de folkloristische feiten, die betrekking hebben op de verschillende wetenschappen, geen plaats zal ingeruimd worden die met hun intrinsieke belangrijkheid overeenstemt. »⁽²⁾

(2) Cfr. de voordracht van A. Marinus te Brussel voor de Antropologische afdeling van de « Association française pour l'avancement des sciences ». De Brab. Folk., 13e jg., nr 74.

In zijn boek spreekt van der Molen herhaaldelijk over het folkloristisch zeer belangrijke plaatsje Staphorst. Moeten wij eraan herinneren, dat Staphorst nog in november 1961 in de internationale belangstelling kwam te staan wegens het « volksgericht » dat er toen voltrokken werd op de persoon van Marta S. en Derk T., respectievelijk 48 en 45 jaar oud, die urenlang in de nacht op een open varkenskar door het dorp werden gevoerd, onder het geschreeuw van een duizendkoppige menigte, omdat ze — hetgeen trouwens door beide personen ten stelligste werd ontkend — van ontrouw beschuldigd werden. De kranten hebben er breedvoerig over geschreven⁽³⁾ en het is hier de plaats niet om het geval tot in bijzonderheden te ontleden. Hetgeen niet wegneemt, dat het vanwege onze Noordnederlandse kollega's een speciale en ver doorgedreven psycho-sociologische studie verdient! Het zijn zulke feiten, de omstandigheden waarin ze gebeurden, hun beweegredenen, de menselijke akties en reakties die ermee gepaard gingen, hun weerslag op aktEURS en slachtoffers, hun sociale en psychologische gevolgen — en zo meer — die door de volkskundigen moeten onderzocht worden. Het is zeker een grote verdienste vanwege S. J. van der Molen, in die richting een meer dan verdienstelijke poging te hebben gedaan.

Trouwens, ook bij ons wordt meer en meer op het belang van aktuele feiten de nadruk gelegd. Onze « Koninklijke Belgische Kommissie » heeft dienaangaande een historische stap gezet, door de aanstelling van gewestelijke medewerkers in de onderscheidenlijke Vlaamse gouwen. Ook al schijnt dit administratief nog niet al te gesmeerd te lopen, toch is het principe zelf naar onze mening van baanbrekend belang.

Tijdens de installatieplechtigheid, vorig jaar, wees Professor Foncke speciaal op het levend karakter van de volkskundige feiten, terwijl Prof. Peeters betoogde dat de aktie zou berusten op eigen observatie, met tussenkomst van betrouwbare en objektieve medewerkers en een net van informators. De medewerkers kunnen van het Jaarboek gebruik maken om hun verslagen en mededelingen te publiceren in de vorm van beknopte teksten, die als bronnenmateriaal volwaardig zouden zijn en het geheel van de onderzoekers kunnen interesseren, daar waar de gewestelijke tijdschriften doorgaans meer regionaal zijn afgestemd. Dhr De Meyer wees op het belang van de kartografische methode om het verspreidingsge-

(3) O.m. « De Standaard » van woensdag 22 november 1961.

bied van de verschijnselen uit te stippelen, maar legde er evenwel de nadruk op dat de kaart geen eindresultaat is : men moet de gegevens van de kaart verklaren en er gevolgtrekkingen uit halen.

Naar onze mening — en we hebben dit reeds sedert jaren beklemtoond — moet de Koninklijke Belgische Kommissie voor Volkskunde een overkoepelend orgaan worden, een leerschool voor de evolutie van de volkskundigen zelf, door wederzijdse bevruchting aan de hand van de individueel en groepsgewijze opgedane ervaring en door het ter beschikking stellen van dokumentatie. Tevens zou ze een raadgevend orgaan moeten worden voor manifestaties met folkloristisch of zelfs met pseudo-folkloristisch karakter, ten einde het kwaad dat er op dit gebied soms gedaan wordt in de mate van het mogelijke in te dijken.

Indien we ons niet vergissen, is het inmiddels wel degelijk de bedoeling van de Kommissieleden, een speciaal belang te hechten aan de hedendaagse volksgebruiken, ook al wordt aanvaard, dat vele ervan nog geen « folklore » zijn, om zodoende de wetten te leren kennen die de volksgebruiken beheersen en de psychologische, sociologische en soms zelfs economische kausaliteit ervan te doorgronden, waar we voordien vooral moesten steunen op historische gegevens, waarvan de juistheid en onverminktheid ondanks alles toch een zekere twijfel liet bestaan. Men moet dus niet alleen nagaan, hoe en waar een gebruik tot uiting komt, maar ook hoe het volk zich erbij gedraagt, wat men erover denkt, welke factoren er een rol bij spelen, de reden waarom het nog voortduurt — of de reden waarom het verdwijnt. Zodoende wordt de volkskunde een bijdrage tot een betere kennis van de mens, hetgeen naar onze mening de determinerende waardemeter is bij het beoordelen van een wetenschappelijke prestatie, een wet of een methode, althans voor die wetenschappen waarin de « human relations » een rol spelen.

Het zou ons uitermate verheugen, indien we in dit recent initiatief van de Koninklijke Kommissie de eerste schrede mochten zien naar haar groei tot « Nationaal Instituut voor Volkskunde ». Is het wel nodig de waarde van zulk Instituut toe te lichten? Schetsen wij vluchtig het belang van zulke instelling ten overstaan van:

— Het Wetenschappelijk Onderzoek : *in samenwerking met het buitenland; bundeling en overkoepeling van de binnenlandse krachten.*

- De studie en zo mogelijk ook de gunstige beïnvloeding van :
  - *het volksleven en de wetten die het regeren;*
  - *de volkskultuur, die meer en meer naar een internationale gelijkshakeling overhelt. De moderne mens is bang, niet geheel te zijn of althans te schijnen zoals de anderen. En er bestaan geen grenzen meer in dit verband, althans in sommige opzichten;*
  - *de samenwerking met de plaatselijke V.V.V. (propaganda-apparaat). Zodoende zou men in het openbaar leven treden en zich hierbij niet al te zeer laten beïnvloeden door de traditie, die van groot belang blijft voor de retrospectieve studie van de folkloristische gebruiken, maar in het levende volksleven slechts een relatieve rol speelt.*

Inmiddels worden de medewerkers reeds gemeenschappelijke en afzonderlijke taken opgelegd, zodanig dat er toch steeds in éénzelfde richting wordt gewerkt, met éénzelfde bezieling en volgens éénzelfde methode. Zodoende zal, na verloop van tijd, de thans vrijwel heterogene werking van zoveel zeer verdienstelijke vorsers en zanters gebundeld worden tot één groot geheel. Er zullen geen krachten meer verspild worden, geen actieve mensen zullen meer ontgoocheld worden door het gemis aan leiding, steun en begrip. Elkeen zal aanvoelen, bij te dragen tot een groot en schoon geheel, een eenheid die het onmogelijke zal mogelijk maken. Dit schijnt in het huidige stadium nog een utopische droom, maar alle belanghebbenden moeten trachten dat ideaal te bereiken, of minstens te benaderen.

Het gevaar hierbij zou zijn, zich te beperken tot een jaarlijkse bijeenkomst of een jaarlijks verslag vanwege de korrespondenten. Er zouden, met bepaalde doeleinden, werkgroepen moeten ingericht worden. De regionale afgevaardigden en hun informators zouden voortdurend van elkaars bevindingen op de hoogte moeten gebracht worden. De uitgave van een periodiek, desnoods gestencileerd bulletin, schijnt in dit verband wel nuttig. Aan de administratieve kant van de zaak moet verder de grootste zorg worden besteed, wil men vermijden dat de medewerkers zouden ontmoedigd worden, hetgeen een roemloze dood van heel het opzet zou tot gevolg hebben.

Elk gebied zou beter afgelijnd moeten worden, zodat elke regionale medewerker zijn korrespondenten kan aanstellen in die

plaatsen, die tot zijn gebied behoren, zodat niets — of weinig — aan hun gezamenlijke aandacht ontsnapt.

Ook ware een wisselwerking tussen de korrespondenten zelf interessant, rechtstreeks en onrechtstreeks. Medewerkers van het ene gewest, moeten in de gelegenheid zijn hun kollega's van andere gewesten desgevallend informaties, knipsels, mededelingen e.d. over te maken. Het beste zou natuurlijk zijn, dat àl het materiaal door een centraal bureau zou geschift worden, maar dat is verre toekomstmuziek...

De gewestelijke korrespondenten zullen hun taak niet opvatten in een geest van onderlinge wedijver, maar van onderlinge hulpvaardigheid. Het komt er niet zozeer op aan, elkaar te overtroeven, dan wel bij te dragen tot een groots gemeenschappelijk doel, waarbij de bijdrage van een folkloristisch « arm » gewest van evenveel belang is als die van een gebied, waar het volksleven zich nog uitleeft onder duizendvoudige kleurrijke facetten.

Het is vanzelfsprekend een werk van jaren... Maar dan zal men er geleidelijk toe komen, de ideale wetenschappelijke verwezenlijkingen, die we in het begin van deze bijdrage lieten uitschijnen, dichter tot ons te brengen. Dat er in ieder geval reeds in die zin een sterke stroming bestaat, is een waarborg voor de toekomst van de Vlaamse en — bij uitbreiding — van de Nederlandse Volkskunde.

A. VAN HAGELAND

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen

SINT-KRISTOFFEL

Legenden. Verering. Verspreiding.

Inleiding

De twintigste eeuw, voor de periode na de eerste wereldoorlog, zal gekenmerkt blijven als de eeuw van snel en druk verkeer. Onze auto's en moto's razen en snorren over de banen en dagelijks gebeuren er verkeersongelukken, waar personen het leven bij verliezen.

In elke nood zoekt de mens een veilige bescherming en zo heeft hij in de huidige omstandigheden zijn toevlucht genomen tot Sint-Kristoffel, de Kristusdrager, van wie verteld wordt, dat hij de reizigers door een stroom droeg ...

Bij de stichting van de bedevaart te Assebroek las men het volgende in de omzendbrief: « Het nieuw kerkje ... moet een langdurig verzuim goedmaken en een oude devotie doen herleven, nl. de devotie tot Sint-Kristoffel. Er is een tijd geweest dat Sint-Kristoffel in Vlaanderen een gevierde heilige was ... » (a)

Een dergelijke verklaring legt C.H. Peeters af, in een uitgebreid artikel: « Sint-Kristoffel behoorde vroeger tot de meest geëerde heiligen. »

Men hield eraan hem af te beelden als een ware reus; zo vertonen de beelden te Racour (Luik), te Bocholt, te Vloesberg, te Hoei, te Luik en op andere plaatsen een gestalte van ongeveer drie meter hoog. In Hannuit staat een beeld van vier meter!

In en buiten vele kerken werd hij voorgesteld door zijn beeltenis en ook op menige muurschildering, veelal aan de linkerzijde van de ingang.

Nu prijkt sinds eeuw aan eeuw
In menig vrome kerk
Aan d'eersten zuil ter linker
De reuze groot en sterk

dicht Dr. Schaepman. (b)

De muurschilderingen zijn vaak van ontzaglijke grootte, van acht tot zesendertig voet hoogte!

Onze kunstenaars zijn de hele wereld door beroemd door de uitbeelding van Sint-Kristoffel. In Brugge bewondert men het werk van J. Memlinc, in Gent steekt Sint-Kristoffel niet alleen met hoofd en schouders, maar met het hele middellijf boven de andere pelgrims uit, die samen met hem prijken op een paneel van het nooit volprezen Lam Gods van de gebroeders van Eyck.

(a) Uit de omzendbrief, verspreid bij de stichting van de bedevaart in 1936.

(b) PEETERS C.H., Sint-Christoffel. Een populaire heilige. Afbeeldingen. Oostham's Christoffeldag. De gouden legende. Een gedicht van Schaepman. Toerisme XIIIe jg. (1934) nr. 14, blz. 529-531, 552-553.

Antwerpen roemt zich op het waarachtig meesterwerk « De Afdoening van het Kruis », van P.P. Rubens. Het kolveniersgilde had de schilder verzocht een tafereel voor het altaar in de O.-L.-Vrouwkerk te vervaardigen. Sint-Kristoffel, beschermheilige van het gilde, werd als onderwerp opgegeven. Rubens zocht een zinspeling op de naam en vond in de Afdoening van het Kruis, het bezoek aan Elisabeth en de Opoffering in de Tempel, stof tot het voorstellen van zovele Kristusdragers! De patroon van de vereniging werd op de buitenliken van de samenstelling afgebeeld. (c)

Quinten Metsys, Hieronymus Bosch, Dürer en andere kunstenaars en talrijke onbekende beeldhouwers spanden hun beste krachten in om de aangrijpende legende aanschouwelijk voor te stellen.

In een museum te Rome berust een prachtbeeld dat in deze eeuw door een neger gesneden werd. (d)

De letterkundige Anton Van de Velde liet zich in zijn « Kristoffel » bekoren door de legende, evenals Karel van de Woestijne. (e)

In sommige processies schrijdt de levende Kristoffel mede, een rijzig man draagt een kind op de schouder, zo mogelijk zijn eigen kind! Aldus geschiedt het te Scheldewindeke en te Londerzeel.

Niettegenstaande Sint-Kristoffel op ongeveer honderd plaatsen in ons land vereerd werd of wordt, weet men bitter weinig over zijn legenden, over het ontstaan ervan, over zijn verering vroeger. Er werd werkelijk weinig over deze beschermheilige gepubliceerd.

LEVEN.

Men bezit slechts schaarse gegevens over het leven van de heilige.

Kristoforus(1) uit Kanaän(2), oorspronkelijk Reprob(3) geheten, bezat een buitengewoon grote lichaamsgestalte. Van nature uit tot het kristendom geneigd, trok hij uit Kanaän weg naar een ander land, waar hij zich bekeerde.

(c) GENARD P., PP. Rubens. Aantekeningen. Antwerpen, 1877, blz. 456: Aanbesteding der schilderij de Afdoening van het Kruis door de Antwerpsche Colveniersgilde en aanhalingen uit de rekenboeken. (7 sept. 1611).

(d) Enciclopedia Cattolica (1950), IV, blz. 924, met illustr. van beeld in Museo missionario etnologico Lateranense.

(e) VERTOMMEN Karel. Legendes en Exempelen. Diest, Pro Arte, s.d., blz. 9, blz. 37-44: Van Sinte Christoffel. Uit « Passionael ».

Van belang voor de studie van Sint-Kristoffel:

Karel VAN DE WOESTIJNE. Verzameld Werk. Derde Deel. Verhalen en Parabelen. Uitgeversmaatschappij C.A.J. van Dishoeck Bussum, 1947, blz. 197-273: Christophorus.

H.F. ROSENFELD. Der III. Christophorus. Seine Verehrung und seine Legende. Leipzig, 1937, 552 blz.; G. LAMBERT, abbé, Saint-Christophe, sa légende, son histoire, son actualité, Genappe, 1932, 90 blz.; A. BUVE-PAUWELS, L'Art au service du culte de saint Christophe en Flandre et en Wallonie. Touring Club de Belgique, XXXVIIe jg. (1941) nr. 12, blz. 164-173; Idem, Op zoek naar Sint-Christoffel, Touring Club van België, LVe jg. (1949) nr. 17, blz. 195-198.

Les plus belles fleurs de la Légende dorée de Jacques de Voragine. Paris, Les Editions de la Sirène, 1920, blz. 107-118.

(1) Kristoforus — de naam stamt uit het Grieks: Christos en pherein = dragen.

(2) Kanaän — het gebied tussen de Middellandse zee en de Jordaan.

(3) Reprob — Latijn = Verworping.

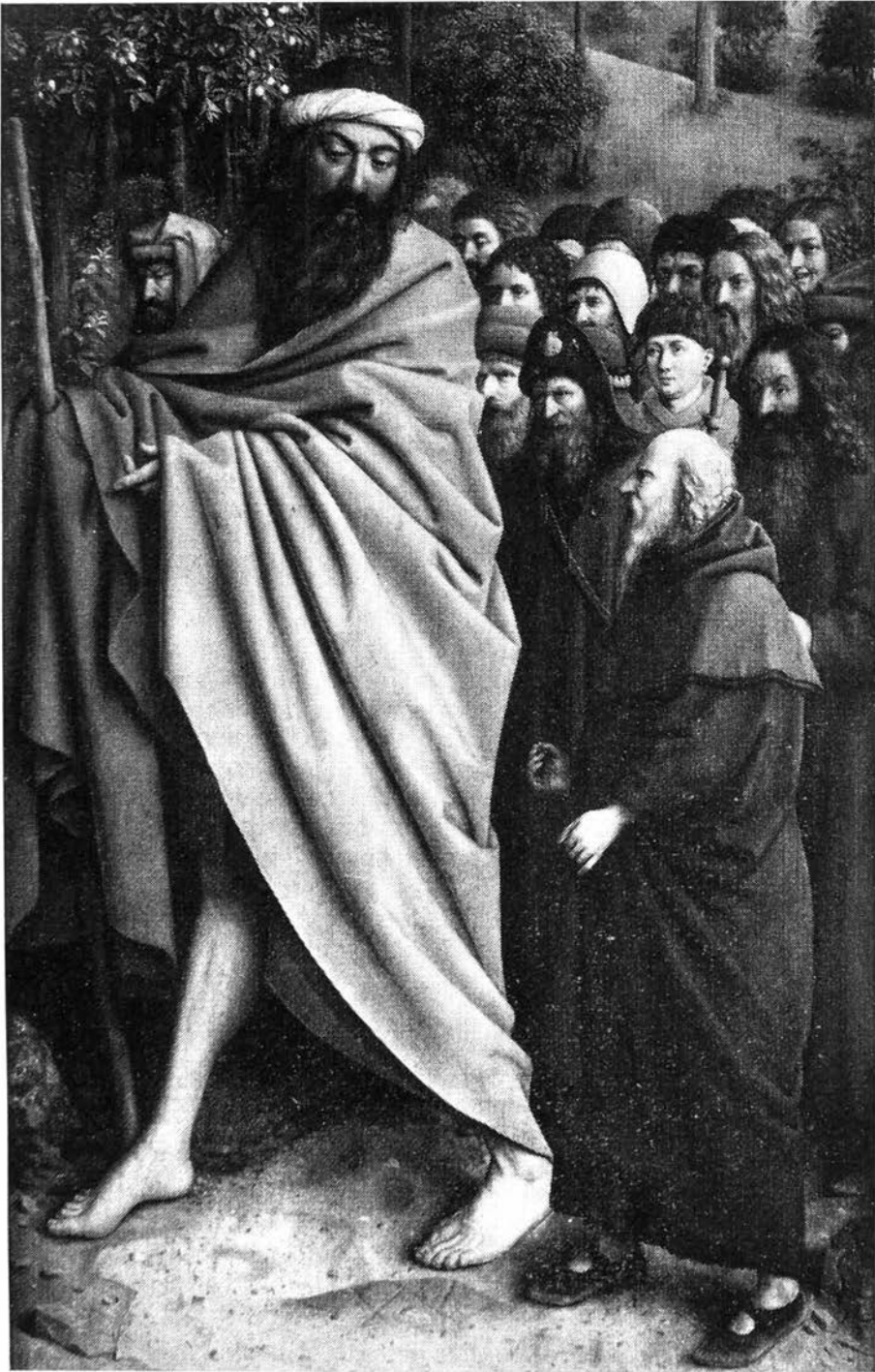

Foto Paul Bytebier.

In Gent steekt Sint-Kristoffel niet alleen met hoofd en schouders, maar met het hele middellijf boven de andere pelgrims uit, die samen met hem prijken op een paneel van het nooit volprezen Lam Gods van de gebroeders van Eyck.

Hij werd door keizer Decius(4) ter dood gebracht. Vóór zijn dood bad hij God om hulp voor zijn vereerders, vooral tegen hagelslag en doodsgevaar.

Zo luidt de mededeling in « De Katholieke Encyclopaedie »(5).

* * *

De mondelinge overlevering schikt het echter zo, dat de historische kern verrijkt wordt en in dichtelijke vorm gegoten. Men brengt feiten samen zonder zorg voor kronologie of geografie. Verschillende gebeurtenissen worden tot één enkel herleid. Merkwaardige daden door meerdere personen verricht, worden op één held overgebracht. Zo ontstaat de legende.

Deze ontwikkeling heeft zich ook voorgedaan voor de overlevering van de Sint-Kristoffellegende.

Men onderscheidt gewoonlijk twee soorten legenden : deze uit het oosten en deze uit het westen.

DE LEGENDE UIT HET OOSTEN.

Een soldaat uit het land der menseneters

Hiermede vertel ik de passie van mijn Heer, de heilige Kristoffel. Het gebeurde in de tijd, dat de keizer van Rome de kerk vervolgde. De keizer had doen verkondigen, dat iedereen moest offeren voor de godenbeelden en degenen die niet wilden, zouden verschrikkelijk gefolterd worden. In het leger leefde er een soldaat, veel veel groter dan de andere soldaten en met een gezicht als van een hond. Hij kwam uit de streek van de menseneters. Hij was vroeger gevangen genomen en zo in een legioen ingelijfd.

Die soldaat sprak een taal die niemand verstond. Hij was een rechtvaardig en godvrezend man. Hij leed eronder, omdat hij zich niet kon verstaanbaar maken en omdat hij de kristenen die vervolgd werden niet kon helpen.

In zijn ellende verliet Kristoforus de stad; toen droeg hij die naam nog niet, want hij heette eerst *Reprobus*. Er brandden tranen in zijn ogen. Hij sloeg zijn hoofd tegen de grond en bad vurig tot god.

« Heer, almachtige god, verhoor mij in mijn nederigheid en laat uw medelijden over mijn onwaardigheid uitstralen. Verleen mij de gunst dat ik hun taal spreek; daardoor zal ik in staat zijn de tiran te overtuigen van zijn misdaden ».

Dadelijk verscheen god, onder de gedaante van een man omgeven met schitterend licht en hij sprak :

*« Sta op, *Reprobus*, uw gebed is verhoord ».*

Daarna raakte god zijn lippen aan en blies hem driemaal in de mond. En *Reprobus* sprak de taal van de anderen, zoals hij begeerd had.

(4) Decius — Romeins keizer 249-251, beval de zevende kristenvervolging.

(5) De Katholieke Encyclopaedie, 1950, VII, kolom 360.

Onmiddellijk liep hij naar de gevangenis van de stad, waar men de kristenen aan het folteren was. Hij wendde zich tot de bewakers van het gevang en tot de beulen.

— *Jullie zijn misdadigers, schreeuwde hij, jullie zijn afgronden van verderf, jullie zijn dienaars van de duisternis.*

Hij besloot zijn heftige aanval met een geloofsbelijdenis :

— *Ik ook, ik ben kristen, ik weiger te offeren aan de valse goden!*

Bij het uitspreken van die woorden had hij zijn hoofd omhuld door middel van een wijde mantel.

Een van de omstaanders — volgens sommigen was zijn naam Baceus — kon niet verdragen dat de goden zo beledigd werden. Hij was verontwaardigd en sloeg Reprobus driemaal in het gelaat. De soldaat antwoordde eenvoudig :

— *Ik word door Kristus weerhouden en ben gebonden door zijn wet. Ik kan je dus niet treffen. Maar moest je mij nog meer geprikkeld hebben in mijn woede, je zou niet meer levend voor mij staan.*

De woorden waren nog niet helemaal uitgesproken of hij gooide zijn mantel weg.

De man die de soldaat geslagen had, was vreselijk geschrokken door het afschuwelijk gelaat, drong niet verder aan en liep weg, zo vlug als zijn benen hem dragen konden.

Hij spoedde zich recht naar de keizer. Het koude angstzweet parelde nog op zijn voorhoofd toen hij daar aankwam, en hij gaf een beschrijving van de ontzettende soldaat die de goden verachtte. Hij eindigde met het besluit dat men zo gauw mogelijk de man moest van kant maken die aan de mensen zou verbieden offers te brengen op de altaren : men zou vertellen dat de god van de kristenen de gebeden van zijn gelovigen verhoort en dat hij hun hulp zendt.

Tweehonderd soldaten om één man te vangen

De keizer bleef een tijdlang twijfelen. De verklaring van zijn onderdaan kwam hem overdreven voor. De vrees had hem de waarheid doen verdraaien. Maar daarna ondervroeg hij hem nog een keer.

— *Je doet zo raar alsof de duivel in jou gevaren is. Vertel eens juist wat je gezien hebt.*

De burger antwoordde :

— *Keizer, ik heb u uiteengezet hetgeen ik gezien heb. Die man is buitengewoon groot en hij ziet eruit als een hond. Zijn haar op zijn hoofd lijkt op dat van een beer; zijn ogen spuwen vlammen en zijn tanden zijn lang en bloeden als die van een everzwijn. Het is mij onmogelijk de grootte van zijn lichaam te schatten. En hij spreekt lelijke woorden tegen de goden en tegen u. Toen ik hem zag, begon ik hem te slaan en hij zei :*

— *Moest Jezus Kristus me niet weerhouden, ik doodde jullie koning en jou. En ik beken het u, al wat ik vertelde komt overeen met de waarheid.*

Op dat ogenblik was de keizer overtuigd. Hij gaf terstond een streng bevel :

— *Tweehonderd soldaten moeten zich onmiddellijk op weg be-
geven en hem hier voor mij brengen. Luistert. Als hij zich verzet,
moeten ze hem in stukken hakken, maar als dat gebeurt, moeten
ze mij zijn hoofd brengen.*

Decius wilde met eigen ogen dat afschuwelijk hoofd aanschouwen.

Een dorre staf begint te bloeien

Terwijl de soldaten het paleis verlieten, begaf Reprobus zich naar de kerk en stak er zijn staf in de grond. Hij bleef daar staan in de houding van een smekeling en vroeg aan god, die het gebed van de drie kinderen in de vuuroven had verhoord, om het mirakel van de staf van Aaron⁽⁶⁾ te hernieuwen; op die wijze zou zijn moed nog vergroten en vermeerderen. En kijk, terwijl hij aan het bidden was, ging de staf aan het bloeien!

Op dat moment trad een meisje in de omheining van de kerk; ze was gewoon daar bloemen te plukken, maar nauwelijks had ze Reprobus en zijn gezicht vol tranen gezien of ze vluchtte verschrikt weg. Ze zegde tot haar vriendinnen:

— *Ik heb voor de tempel van god een man gezien met een afgrijselijk gelaat en hij weende. Ik was bang en ben weggevlucht zoals bij het zicht van een wild beest.*

De soldaten van Decius kwamen aan en hoorden wat het meisje vertelde. Ze vroegen haar dan de plaats te tonen waar zij de man die zij zochten gezien had. Zij waren op hun beurt bang en waagden het eerst niet, Reprobus te naderen. Ze maakten een omweg en sloegen hem van in de verte gade. Stilaan vatten ze weer moed.

— *Die smekeling ziet er niet zo wreed uit,* beweerde de ene.

— *En daarbij, hij heeft geen wapens,* voegde een andere eraan toe.

Ze besloten hem tegemoet te treden en te vragen waarom hij zo bedroefd was. Reprobus gaf hun uitleg:

— *Er was een tijd, dat ik de ware god niet kende en ik werd ook niet vervolgd. En thans ken ik hem en ben blootgesteld aan onrechtvaardige beschuldigingen.*

De soldaten die zijn uiteenzetting hoorden, waren in verwarring gebracht door zijn verstand. Ze lichtten hem in nopens hun opdracht en stelden hem voor, hem vrij te laten: ze zouden aan de koning melden dat ze hem niet gevonden hadden.

Reprobus echter weigerde.

— *Ik wil de tiran in verlegenheid brengen,* verzekerde hij.

Reprobus stilt de honger der soldaten

— *Duurt dat praten nog lang? Ik heb honger,* riep een soldaat.

De soldaten hadden honger en hun mondvorraad was bijna uitgeput. Reprobus kwam hen ter hulp om te bewijzen hoe groot de macht

(6) Aaron, oudere broeder van Mozes.

van de Heer was. Hij begon te bidden bij de povere overblijfselen van de broden en vroeg aan Kristus om het wonder van de vermenigvuldiging te hernieuwen, opdat die mensen zouden geloven dat hij de dienaar van de Heer was. Op staande voet daalde de engel uit de hemel en Reprobus werd verhoord. Bij het zien van dat mirakel riepen de soldaten luidop dat de god van Reprobus de ware god was en dat ze hem wilden aanbidden.

De man, die overgelukkig was, leidde hen naar Antiochië⁽⁷⁾ waar hij samen met hen gedoopt werd, volgens de enen door bisschop Sint-Babylas en volgens de anderen door een priester met name Petrus.

Verandering van naam. — Keizer Decius

De naam van Reprobus werd op dat ogenblik veranderd en hij werd Kristoforus genoemd, degene die Kristus draagt.

Op bevel van Kristoforus zelf sloegen de soldaten hem in de boeien. Ze leidden hem als een groot schaap tussen andere kleine dieren. Hij stak met kop en schouders boven de anderen uit en werd voor de keizer gebracht.

Toen keizer Decius zijn gelaat zag, was hij zo bang dat hij bijna van zijn troon tuimelde. Zijn wachten moesten hem vasthouden en ondersteunen. Zonder hun tussenkomst zou hij op de vloer geploft zijn bij het zien van dat afgrijselijk gelaat.

— *Zo, riep Kristoforus uit, bent u keizer, de ellendigste en de meest verdorven onder alle heersers? Indien u nu begint te beven voor mij, voor een eenvoudige dienaar van god, welk een reukenschap zult u dan afleggen voor god zelf, voor de heiligen, welke u deedt ter dood brengen?*

Decius was intussen kalm geworden. Met moeite kon hij zich bedwingen en terstond werd het verhoor aangevat:

— *Welk is je godsdienst? Welk beroep oefen je uit? Van welk volk stam je af? Je naam?*

— *Ik ben kristen! De naam die mijn ouders mij gegeven hebben, luidt Reprobus. Maar sinds ik het heilig doopsel heb ontvangen, draag ik de naam Kristoforus. Wat mijn volk aangaat, iedereen kan dat aan mijn gelaat merken.*

— *Je hebt een ijdele naam genomen voor je leven. Hij zal je verder niet veel baat opleveren.*

— *Integendeel, uw naam is ijdel, u verwerpt God om stenen te aanbidden.*

— *Heb medelijden met je lichaam, offer aan de goden en ik zal je als priester aanstellen.*

— *Ik heb medelijden met mijn ziel: daarom geloof ik in de ware God. De goden mogen vergaan, die de hemel en de aarde niet geschapen hebben.*

Eerste foltering

Dan gaf Decius bevel Kristoforus bij de haren op te hangen en

(7) Antiochië, stad in Klein-Azië.

een zware steen aan zijn voeten te bevestigen. De beulen doorkerfden zijn zijden met ijzeren nagels; ze brachten gloeiende lampen tegen de afzichtelijke wonden. De gelukzalige bad en zegde :

— *Het lijden van deze wereld gaat voorbij. Maar het eeuwig vuur staat u, onrechtvaardig man, te wachten.*

Een van de invloedrijkste personen uit de omgeving van de keizer werd door medelijden bewogen en hij mengde zich in het gesprek van Decius die de taktiek van het vleien aanwendde.

— *Kom bij ons, schoonste onder de mensen. Belijd je geloof in de goden en ik zal al je verlangens in vervulling laten gaan. Op mijn wens zul jij de menner van mijn wagen worden.*

— *Heel graag. Maar word eerst kristen !*

— *Wat ? Ik spoor je aan om aan onze goden te offeren en jij verbindt mij ertoe hen te verraden !*

De koning en de voorname lieden uit zijn omgeving waren verstomd. Hun enig doel bestond erin Kristoforus afvallig te doen worden. Zijn weerstand zou navolging vinden, zoals zijn zwakheid navolging zou vinden. Duizenden kristenen zouden ongetwijfeld naar zijn voorbeeld handelen.

Het was bijna zeker dat de meest geraffineerde folteringen niets zouden opleveren : deze wilde man zou niet bukken of buigen. De majesteit van de Romein werd door een nederlaag bedreigd. Hoe kon men dat vermijden ? En men bedacht dat de genoegens van het lichaam misschien machtiger zouden zijn dan folteringen : en dadelijk dacht men aan Dalila(8), aan haar geschiedenis.

Twee lichtekooien

En de keizer sprak tot zijn dienaars :

— *Er wonen twee vrouwen in de stad, die hem zijn geloof zullen doen verliezen. Geef hun bevel hier te komen. Bezorg hun schone klederen en fijn reukwerk dat de mannen bedwelmt. Breng hen samen met die wilde man in een huis en hij zal bezwijken voor hen.*

Zo gezegd, zo gedaan. Het plan werd onmiddellijk uitgevoerd. De twee lichtekooien kwamen aan in hun mooiste opschik en hun reukwerk was zeer verzorgd. Men deelde hun mede wat men van hen verlangde. Ze waren zeker dat ze dit doel zouden bereiken en antwoordden :

— *Wij zullen het aan boord leggen dat wij hem overwinnen.*

Toen ze in de woning getreden waren waar Kristoforus verbleef, begonnen ze te zingen en te fluiten en te dansen en daarna streelden ze hem.

Kristoforus bad geknield, met gebogen hoofd zonder zich te storen om dit vertoon, onberoerd als een stuurman in de storm. Toen hij gedaan had, stond hij recht en vroeg aan de meisjes wat ze van hem verlangden. Pas op dat ogenblik zagen ze zijn gelaat. Ze waren allebei

---

(8) Samson, rechter in Israël, bekend om zijn reuzekracht die de Filistijnen gevoelige verliezen berokkende. Dalila, zijn minnares, aan wie hij het geheim van zijn sterkte mededeelde, sneed hem tijdens zijn slaap, zijn lang haar af.

om het meest met vrees geslagen en verborgen zich zo goed ze konden, de ene tegen de andere.

De gevangene herhaalde zijn vraag en bekwam dan een bekentenis. Kallinice en Aquilina kenden Kristus. Ze hadden over hem reeds horen spreken.

— *Hij heeft het eeuwig leven beloofd aan degenen die in hem geloven*, verklaarde Aquilina, om te bewijzen dat ze de woorden van de predikant onthouden had.

— *Zijt gij bereid om het geloof van de kristenen te aanvaarden?* vroeg de gevangene.

Ze durfden eerst niet antwoorden. Het gewicht van hun vroegere zonden drukte zwaar op hen.

— *Wij hebben veel gezondigd met ons lichaam. Tot de dag van vandaag hebben wij misdaan...*

Spijts alles waren het liefdadige personen. Het geld dat ze verdienden, besteedden ze om slaven vrij te kopen, die op de markt gebracht werden en die zo de vrijheid verkregen.

Kristoforus maakte het kruisteken en legde de handen op Kallinice en Aquilina.

— *Heer Jezus-Kristus, bescherm uw dienaressen en aanvaard hen als schapen van uw kudde die in het rechte spoor loopt, opdat ze plaats nemen onder al uw heiligen.*

Daarna begon hij hun de kristen leer te onderrichten; een tijd nadien kwam de cipier aan. Hij hoorde dat de twee meisjes met de gevangene aan het praten waren. Bij zijn aankomst met de drie personen voor Decius, deelde hij hem zijn indrukken mede :

— *Het heeft niet lang geduurd, hoor...*

Maar het tegendeel deed zich voor : de vreugde van Decius duurde niet lang.

— *Hebben jullie deze man overtuigd om aan onze goden te offeren?*

— *Integendeel. Hij, hij heeft ons overtuigd. Men kan enkel en alleen redding vinden in de god die door Kristoforus wordt gediend!*

— *Maar jullie zijn krankzinnig! Toverspreuken en bezweringsformulen hebben jullie misleid. Jullie hebben de goden verraden!*

— *Er bestaat slechts één god, weerlegde Aquilina, de schepper van hemel en van aarde. Uw goden hebben slechts de waarde van as. Ze kunnen niemand hulp bieden.*

— *Ik zegde terecht dat jullie het slachtoffer zijn van tovenaarspraktijken. Juist daarom laten jullie mij in de steek!*

— *Daar is geen tovenarij mee gemoeid! Maar wij geloven in god en wij willen voor hem sterven!*

De keizer was razend bij die woorden en hij gaf bevel aan de beulen Aquilina bij de haren op te hangen en twee molenstenen aan haar voeten te bevestigen. Zijn gebod was zo brutaal uitgevoerd en de stenen wogen zo zwaar dat het lichaam van het meisje in één slag verscheurd en uiteengetrokken was en dat de ingewanden eruit puilden. De borsten werden geprangd tussen de stukken van gespleten

hout. En na de foltering kon men aan de overblijfselen niet meer merken dat het een menselijk wezen was geweest.

Intussen smeekte het meisje :

— *Bid voor mij, dienaar van god, bid voor mij.*

Kristoforus aanriep de barmhartige god :

— *Heer Jezus-Kristus, heb medelijden met uw dienares Aquilina. Aanvaard haar ziel in uw vrede en laat niet toe dat men haar langer foltert.*

Dadelijk verzonk het meisje in een diepe slaap en vertrouwde haar ziel in de handen van god.

Volgens een andere overlevering, nl. volgens de Latijnse teksten, werd Kallinice voorgesteld als de heldin in dit bedrijf en beleefde Aquilina het drama dat hier volgt.

De keizer liet het lillend en rillend lichaam van haar gezellin — van haar zuster vertellen sommigen — voor de voeten van Kallinice gooien.

— *Koester een weinig medelijden met jezelf, Kallinice, vermaan- de hij haar en offer aan de goden ! Welk voordeel heeft deze onge- lukkige gekend door zichzelf van het levenslicht te beroven ? Ik doe beroep op je levenslust en op je wijsheid en je liefde voor de goden. Breng dus een offer op de altaren. Spaar jezelf en dwing me niet je schoonheid te verdueren !*

— *Aan welke goden moet ik volgens uw bevel offeren ?*

— *Aan Zeus, Apollo en Herakles⁽⁹⁾.*

ZEUS

— *Waar bevinden zich deze goden ?*

Het meisje gaf zich gewonnen. De keizer jubelde en juichte.

— *Haal de tapijten, schreeuwde hij. Spreid ze over de straat van aan het paleis tot aan de tempel. Zwaai reukwerk langs de weg die ze zal betreden. Laat een priester komen !*

Terstond kwam de dienaar van de goden te voorschijn.

— *Neem de schaal van het kostbaarste metaal. Draag de kroon daar op en herauten zullen verkondigen : « Kallinice, de vriendin van de goden, zal offeren voor hen ! »*

Decius was gerustgesteld. Hij dacht vlug aan andere zaken.

De stoet trok met praal en pracht door de straat. Vreugdekreten vulden de lucht. Men bereikte de tempel.

— *Welke is de grootste onder jullie goden ?* vroeg Kallinice aan de priesters.

(9) Zeus, oppergod bij de Grieken. Apollo, Griekse god van de waarzeggerij, geneeskunde en kunst. Herakles, beroemdste Griekse held. In het Latijn : Zeus = Juppiter, Herakles = Herkules.

— *Daar zie je hem, antwoordden ze. Hij is Zeus.*

— *Wel, let op en jullie zullen op staande voet ontdekken welk slachtoffer ik hem brengen zal... Zeus, indien u een god bent, spreek tot mij... Ik kom u dienen. Ik verwacht uw bevelen.*

Vermits Zeus geen antwoord gaf, hernam het meisje vol spot :

— *God van de Grieken, spreek toch tot mij! Ach, ik ben een armzalige zondares. De goden zijn op mij vertoornd. Zij weigeren het woord tot mij te richten, omdat ik hen behandeld heb als valse goden... Ofwel komt er geen geluid, omdat ze slapen...*

De priesters waren in verwarring gebracht. Ze onderbraken haar met het doel haar tot een beter inzicht te brengen. Kallinice weerlegde hun woorden :

— *De mogelijkheid bestaat dat de goden mij niet antwoorden wegens mijn spotternij. Maar jullie staan bestendig in hun dienst. Jullie zullen voorzeker meer kans en geluk kennen. Wanneer ik zie dat ze met jullie praten en dat ze mijn berouw aanvaarden, zal ik hun welwillendheid voor de mensen vaststellen en beseffen dat ze werkelijk goden zijn...*

De priesters waren steeds meer en meer in verlegenheid gebracht en wisten niet welk een houding ze zouden aannemen. Kallinice wendde zich opnieuw naar de beelden en vervolgde :

— *Goden van de Grieken, luistert naar mij. Wilt u, ja dan neen, mijn berouw aanvaarden? Indien u werkelijk geen goden bent, waarom leidt u dan de mensen om de tuin die in slaap gewiegd worden door toedoen van uw beeltenissen? ... Mijn heer en mijn god, bron van alle goedheid, redder van de zielen, kom mij ter hulp!*

Ze sloeg haar gordel rond het beeld van Zeus, de oppergod van de Grieken, en rukte het op de grond, zodat het aan duizend scherven vloog. Herakles beleefde terstond hetzelfde lot. Het meisje richtte zich daarna tot Apollo :

— *Vlucht, god van de Grieken, sla op de vlucht, als u kunt. Ik kom naar u in een aanval van woede!*

Apollo stortte neder en de brokken stenen vermengden zich tussen die van Zeus en Herakles. Kallinice keerde zich dan tot de priesters :

— *Raapt de beenderen van jullie goden bijeen en tracht ze samen te lijmen met olie en met zout. Jullie zien toch klaar en duidelijk dat ze niet in staat zijn zichzelf te helpen. Wat zouden ze dan kunnen verrichten voor andere wezens?*

De dienaars van de tempel grepen haar vast en leidden haar naar de keizer. Het meisje dat de afschuwelijke foltering had bijgewoond en moest weten welk een afgrijselijke dood haar wachtte, kende geen ogenblik schrik. Ze deinsde er niet voor terug Decius te bespotten.

— *Ik heb de goden geofferd, die door de omstandigheden onder mijn handen gekomen zijn. Indien u het verkiest, laat mijn boeien verwijderen. Er zal geen god meer overblijven. Ik verzeker u dat, bij mijn god. Ik heb de stenen geschikt, alsof ik een gebouw wou oprichten. Uw goden zijn van die aard, dat ze door vrouwen overwonnen worden. Ik geloof slechts in de enige god die door niemand overwonnen wordt.*

Decius drong niet verder aan. Het bleef verloren moeite.

Hij wendde het laatste middel aan, de brutale kracht.

— *Doe de beul komen, gebod hij.*

Toen deze zich aangemeld had, beval hij :

— *Neem een ijzeren staaf en steek die haar door de borst en laat twee molenstenen halen; bevestig een aan de benen en een aan de hals!*

Kristoforus woonde de marteling bij. En hij bad voor Kallinice zoals hij gebeden had voor Aquilina. Het meisje werd overmand door een diepe slaap, terwijl ze lispelde : « *Heer, ik vertrouw mijn ziel in uw handen. U hebt mij bevrijd, god van de waarheid.* »

Op die manier verwierven Kallinice en Aquilina de kroon als martelaressen.

Tweehonderd soldaten volgen Kristoforus

De dag nadien begon de keizer opnieuw Kristoforus moeilijkheden te berokkenen. Hij slingerde hem een reeks verwijten in het gelaat en beschuldigde hem door middel van toverspreuken de dood van de twee mooiste meisjes van de stad veroorzaakt te hebben.

— *Dwaze gek, wildeman, barbaar met je ongeluksgezicht en met je ongeluksnaam. Luister naar mijn laatste woord : wil je, ja dan neen, offeren aan de goden ?*

Kristoforus antwoordde met een lach.

— *U hoeft niet te dreigen, keizer. Ik zal u nog veel bewijzen laten zien van de macht van Kristus.*

De tweehonderd soldaten die hem aangehouden hadden, stonden in de nabijheid. Hij riep hen. Dadelijk gooiden ze hun wapens voor zijn voeten en begroetten hem als hun voorman op de weg naar de waarheid.

— *Jullie plegen opstand ? Jullie loochenen mijn gezag ?* brulde Decius ontzet.

Kristoforus hield niet op met zijn spotternij.

— *Wees gerust en gesust, keizer, niemand zal opstand plegen om zijn deel te krijgen van het vuur dat voor u voorbehouden is. U zult alleen wezen om dat te erven.*

De soldaten verklaarden dan plechtig :

— *Verneem, keizer, dat wij kristen geworden zijn. Sinds de dag, dat wij uitgezonden werden om de dienaar van god aan te houden, tot op heden hebben wij het brood van de hemel gegeten. Wij belijden de ware god. De glorierijke Kristoforus is onze leider en onze herder.*

Bij het horen van deze woorden werd Decius met verstomming geslagen. Donker verdriet beroerde hem. Werd hij zelfs door zijn soldaten in de steek gelaten ? Dat betekende ongetwijfeld het begin van het einde.

— *Soldaten, verlaat mij niet !* smeekte hij. *Indien jullie een ogenblik te klagen hebben, dan zal ik onmiddellijk alle nadeel en schade*

doen vergoeden. Is jullie soldij niet op tijd betaald? Ik zal er voor zorgen, dat het dubbele ervan uitbetaald wordt op staande voet.

Hij keek vol vertwijfeling naar de mannen voor hem. Maar de soldaten aanvaardden zijn aanbod niet. Zij erkenden enkel de levende god. Zij verachtten de paarden, de wapens, de klederen, het brood dat Decius hun aanbood. Ze verachtten Decius zelf.

De keizer werd bang dat andere manschappen dit rampzalig voorbeeld zouden navolgen en hij gaf bevel hen te onthoofden. Hij liet de tweehonderd soldaten verbranden op een reusachtige brandstapel.

De woede van de keizer steeg voortdurend. Hij richtte zich nogmaals tot Kristoforus en verweet hem een verraderlijke rol te vervullen, dat hij de soldaten belette hun plicht te volbrengen.

— *U bent niet erg verstandig, antwoordde Kristoforus. Deze bekering is het werk van god. U zult nog andere toeren beleven en heel uw leven lang zult u verplicht zijn, tegen uw wil in, andere mensen naar de god van de kristenen te brengen.*

De keizer kon zijn woede niet langer bedwingen en riep de beulen.

Een gloeiende zetel en een visioen

Kristoforus werd op een ijzeren zetel gebonden die men omgaf met een hoop hout, dat besproeid werd met olie. Alles werd zo geschikt dat de houtstapel een hut vormde en dat men niet kon binnen kijken.

Het hout werd in brand gestoken. Een massa kristenen en Grieken verdrongen zich rondom, de eerste om de relikwieën van de martelaar te nemen, de andere uit nieuwsgierigheid om een vreselijke foltering bij te wonen.

En wat gebeurde er? De vlammen laaiden hoog op. De walm en de gensters hielden de toeschouwers op afstand; maar boven het vonken en het flikkeren van de vlammen steeg de stem van Kristoforus die het visioen beschreef, dat hij aanschouwde:

— *Op de markt van de stad verscheen een man die buitengewoon schoon was. Zijn hoofd was getooid met een kostbare en heerlijke kroon. Zijn gelaat schitterde als de zon. Zijn klederen straalden hel en wit als zonnestralen op sneeuw. Soldaten omringden hem, een kleine troep, maar ze vertoonden een waardig en manhaftig uitzicht als hun aanvoerder. Daarna verscheen er een ander man die afgrijselijk zwart zag. Hij voerde soldaten aan die even zwart waren. Ze droegen echter stevige wapens en hun haren waren gevlochten als kettingen. De blanke bond de strijd aan tegen de zwarte en werd overwonnen. Zijn leger werd in de pan gehakt en zijn vijand triomfeerde een tijdlang op de heerlijke troon. De blanke gloeide van heilige verontwaardiging, keerde terug, viel de zwarte aan en versloeg hem. De zwarte was beladen met zware kettingen. Al zijn bezittingen werden verwoest. Geen huis werd gespaard.*

De menigte luisterde in angstige spanning. En kijk, daar trad Kristoforus te voorschijn, zonder vlek of wonde, totaal ongedeerd. Geen haar was geschonden. Men kon zelfs geen geur van vuur aan

hem bespeuren. De massa was als in vervoering. Er weerklonk een luide kreet van triomf en tegelijk van bedreiging :

— *Wij verheerlijken de god van Kristoforus. Lof aan de god van Kristoforus. Wij allemaal, wij geloven in hem. Hij bezit de macht om degenen te redden die hun hoop op hem stellen. Uw dienaar heeft met recht en reden geloofd dat geen andere god bestaat dan u. God van de goden die grote wonderen verricht, wil ons helpen... Decius, bent u niet verlegen? Kristus heeft u overwonnen en het hele leger dat de strijd zou aanbinden is verslagen.*

De keizer was ontsteld in de hoogste graad en trok zich terug in zijn paleis. Tienduizend lieden bekeerden zich op hetzelfde ogenblik en drie priesters doopten hen, hetgeen de duivel vreselijk kwelde. Satan nam de gedaante aan van een mens en begaf zich naar Decius om hem te melden, dat de nieuwe kristenen hem wilden doden en dat hij op zijn hoede moest zijn.

Een brandstapel en een aardbeving

Dergelijke toestand kon niet langer duren en de keizer nam een verschrikkelijk besluit. De volgende dag zond hij zijn herauten in de stad die verkondigden :

— *Er wordt geofferd aan de goden. Komt allen. Degenen die niet gehoorzamen, worden gedood door het zwaard.*

Kristoforus stapte vooraan omgeven door de menigte die hij had bekeerd. Allen bezongen de heerlijkheid van het paradijs en hun misprizen voor kortstondige kwellingen. Hun stemmen klonken zo zacht dat vele heidenen hen volgden. Zouden deze personen ook het geloof aannemen? De hardnekkigste aanbidders van de godenbeelden begaven zich terstond naar Decius en verwittigden hem :

— *Onze goden staan op het punt te vergaan. En u ook, indien u zich niet verdedigt, zult vergaan.*

De keizer greep zijn wapens en verliet zijn paleis, aan het hoofd van zijn troepen. Hij gaf bevel de kristenen te omsingelen en hen meedogenloos te doden. Er volgde een eindeloze slachting. De soldaten vermoordden hen zoals een wolf schapen verscheurt die zonder herder ronddolen.

— *Er mogen geen overblijfselen gevonden worden van deze dwazen, vermaanden sommigen de keizer. De kristenen zouden ze vereren.*

Decius liet een ontzaglijke brandstapel oprichten en de lichamen werden er op mekaar gegooid. De as werd, om zeker te zijn, in zakken geborgen. Maar door het gebed van Kristoforus begon de aarde te beven en de heidenen namen ontsteld de vlucht. De diaken van bisschop Athanasos slaagde erin, samen met zijn broeders, de relikwieën te nemen en ze in veiligheid te brengen.

Een verpulverde steen. Een gloeiende helm.

Decius leed de ene nederlaag na de andere in zijn strijd tegen Kristoforus. Hij wilde een nieuwe foltering toepassen. Een reuzegrote steen werd aangebracht en dertig mannen samen konden hem nauwelijks bewegen. Men kapte er een opening in; er werd een ketting door getrokken en op bevel van de keizer werd deze aan de hals van de martelaar vastgemaakt. Dan beval Decius de vijand Kristoforus in een droge en zeer diepe put te wentelen. Het zou onmogelijk wezen er zijn gebeente terug te vinden. Maar de steen was als tot poeder gemalen. Kristoforus was door engelen gered en keerde rustig weder naar het paleis. De keizer was verstomd, schold hem uit voor tovenaars, maar liet de moed niet zinken. Een gloeiende ijzeren helm werd op het hoofd en over de schouders van de vervolgte geduwd en weerom ontsnapte hij aan de dood.

— *Breng een offer aan onze goden!* tierde en huilde Decius die in de boosheid bleef volharden.

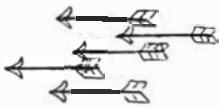
— *U kent mijn antwoord bij voorbaat,* antwoordde Kristoforus.

Bij die woorden veroordeelde de keizer hem om onthoofd te worden.

Zo luidt de legende die we terugvinden in geschriften van Grieken en van Romeinen. In sommige Latijnse handschriften wordt nog een belangwekkend wonder overgeleverd.

Pijlen blijven in de lucht hangen

Bloed en slijk als geneesmiddel

In de buurt van het paleis werd een hoge houten paal opgericht, waaraan men Kristoforus vastbond. De soldaten traden vooruit om hem met pijlen te doorschieten. Doch de wind verdreef de pijlen; ze bleven in de lucht hangen en niet een kon hem doorboren. Er deed zich daarbij iets anders voor. De keizer, in de overtuiging dat zijn gevangene doorschoten was, bespote hem en aanstonds kwam een pijl uit de lucht en doorboorde zijn oog, zodat hij blind was. Kristoforus voelde medelijden met hem en verstrekte hem een geneesmiddel :

— *Morgen zal ik dood zijn. Bevochtig dan de aarde met mijn bloed, U zult dergelijk slijk op uw ogen leggen en U zult genezen zijn!*

De geschiedenis van de pijlen treft men niet aan in Griekse teksten.

Kristoforus bad vóór zijn onthoofding een gebed, waarin niet elke zin van kristelijke naastenliefde en vergevingsgezindheid getuigt. Het gebed heeft echter wezenlijk belang voor de verering van de heilige.

« *Jezus-Kristus, die mij zo vaak geholpen hebt, geef de keizer zijn verdiende loon : laat hem kreperen terwijl hij gekweld wordt door de duivel en terwijl hij zijn vlees eet in plaats van brood. Ik smeeke u, u die alleen almachtig bent, onzichtbare koning, redder van degenen die u beminnen, help de kristenen in deze stad en in*

de hele wereld. Verleen de genade aan mijn lichaam, Heer, opdat elkeen die er een kleine relikwie van zou bezitten, daarmee in het openbaar de duivels zou kunnen verdrijven. En vermits vele kristenen een relikwie zouden willen bezitten, behoed hen, Heer, in hun stad, in hun land, op hun velden, op om het even welke plaats, wil hen bevrijden van hagel, van onweer, van storm, van pest en hongersnood. Indien ze nochtans schade mochten lijden, bescherm bij mijn komst hun huizen, Heer. Door het ontvangen van de overvloedige vruchten van hun gebeden zullen ze u eren, Heer, u die de mensen bemint. Ik brand vol verlangen naar u, in de eeuwen der eeuwen, Amen. »

Een stem uit de hemel verzekerde aan Kristoforus dat zijn bede verhoord werd en dat degenen die tot hem hun toevlucht zouden nemen, zouden geholpen worden. De martelaar boog het hoofd voor de beul die slechts gehoorzaamde aan zijn uitdrukkelijk bevel en die zichzelf doodde op het lichaam van de martelaar.

De keizer volgde de raad van zijn slachtoffer, genas, bekeerde zich en werd een verdediger van het kristen geloof.

De bisschop van Attalia⁽¹⁰⁾ slaagde erin mits een gouden losprijs de relikwieën van de martelaar te bekomen. Hij begroef ze vroom, na ze gezalfd te hebben met zeer kostbaar reukwerk en bracht ze later naar zijn stad, in de buurt van Antiochië. God verrichtte er vele wonderen door tussenkomst van de martelaar, om hem te verheerlijken.

In sommige handschriften is aangeduid, dat Decius op ellendige wijze stierf. Zijn lichaam bevond zich in staat van ontbinding en het verging als de sneeuw bij het waaien van de wind. Hij was op een wrede wijze gestorven zoals Kristoforus had gevraagd.

(vervolg in nr. 4).

R. v. d. L.

---

(10) Attalia. Zekere dag liep de stad Attalia gevaar verwoest te worden door een stroom. De bisschop legde het lichaam van de heilige op de oever en beloofde er een basiliek te zijner eer te bouwen. De stroom nam een andere richting en de stad was gered.

Bibliotekiana

Aanwinsten.

1) Om zo te zeggen gelijktijdig met het artikel van de heer Fr. Van Bost « Van 't Oude Soete » opgenomen in Oostvlaamsche Zanten, verscheen een werkje, dat door iedere folklorist meer dan gunstig zal onthaald worden. Het is getiteld KOEKPLANKEN en werd geschreven door J.J. Schilstra. De uitgevermaatschappij C.A.J. van Dishoeck, Bussum, heeft er haar beste zorgen aan besteed: inderdaad illustreren niet minder dan 94 biezonder duidelijke figuren en 41 op glanzend papier uitgevoerde foto's de 104 bladzijden in een zeer leesbare letter gezette tekst. Zowel de buiten- als de binnenkanten van het omslag en de voorste en achterste schutbladen zijn op een waarlijk gelukkige wijze door tal van typische plankenaftbeeldingen opgesmukt. In een zevental hoofdstukjes vertelt de auteur ons ongeveer alles wat over de koekplank in Nederland te vertellen is. Hij onderhoudt ons even boeiend over de geschiedenis van de prent als over zijn tegenwoordige stand van zaken; waar het pas heeft verklapt hij hoe men vroeger de spijs bereidde en in welke verzamelingen je die taaipop of die stadhouder in spekuilaas kunt gaan bewonderen. Slechts met een enkel woord zal hij op het einde enkele buitenlandse eigenaardigheden aanraken: Engeland, België, Duitsland, Amerika, Indië en Zuid-Afrika.

Ten titel van inlichting herinner ik eraan dat dezelfde schrijver op Klaasdag 1961 voor de R(adio) V(olks) U(niversiteit), Hilversum I, een radiolezing hield over hetzelfde onderwerp. De onverkorte geïllustreerde tekst van die spreekbeurt verscheen 's anderendaags in het nr. 49 van « De Syllabus », het weekblad van de stichting R.V.U.

2) Wie herinnert zich de causerie niet die Dr. Jan Grauls op 5 april 1959 voor de Bond hield? Op de hem eigen manier — sappig, pittig of guitig, maar vooral spiritueel — speelde hij het klaar een bomvolle zaal te boeien over « Spreekwoorden van Pieter Bruegel ».

Het boek, of liever het standaardwerk waaruit hij de stof voor zijn lezing putte heeft zijn weg naar onze bibliotheek gevonden. In 1957 uitgegeven door de N.V. Standaard-Boekhandel leest men het door Dr. Jan Grauls geschreven boek « Volkstaal en Volksleven in het werk van Pieter Bruegel » nu eens als een boeiende roman, dan eens als een spannend dedectiveverhaal. 22 buitentekstplaten, 2 afbeeldingen in de tekst in een reproductie op het omslag verlichten op een voorbeeldige wijze het 220 bladzijden tellende verhaal.

Het eerste boek kost 87 F, het tweede 75 F.

3) Nogmaals heeft een milde schenker zich aangemeld. De heer G. Latteur, bureeloverste, was zo vriendelijk onze bibliotheek met een waardevolle varia te verrassen: een reeks van 14 prentbriefkaarten, die het spoorwegongeluk dat op 21 mei 1908 bij Kontich voorviel, in beeld brengt; een zestal lito's die de Peltzer-affaire illustreren: u weet wel, die moordzaak waarbij de gebroeders Armand en Léon Peltzer de eerste plankrollen speelden en die in en om de gerechtzaal zoveel stof heeft doen opwaaien. Tot slot een stel prijsboeken uit de jaren 1840-50 die wegens de aard van hun stempelbanden overwaard zijn precieus bewaard te worden: ofwel met goud bewerkte ofwel veelkleurige in reliëf uitgevoerde bandversieringen.

Verder een eksemplaar van J.F.J. Heremans' *Nederlandsche Dichterhalle* (1858) en 16 romans van H. Conscience (1867). Voor het Museum twee grote houten naaldenkokers.

De Bibliotheek betuigt langs deze weg zijn beste dank.

M. Van Wesemael.

Oud Bedevaartteken te Ronse

Ronse, koningin van de Vlaamse Ardennen, kan bogen op een van de luisterrijkste ommezingen van ons land. Elk jaar staat daar de «fiertel» op het programma, de ommezing van Sint-Hermes op de H. Drievuldigheidsondag.

Op 26 juni 1960 vierden de Ronsearen op grootscheepse wijze de 1100e verjaring van het overbrengen der relikwieën van St.-Hermes.

Het beeld van Sint-Kornelius nabij het altaar van St.-Hermes en het toneel van de rederijkers wijzen erop, dat weleer Sint-Kornelius hier een verering genoot.

* * *

De pelgrims schaften zich vroeger op de bedevaartplaatsen tinnen of metalen tekens aan, nl. «een opengewerkt plaatje met de heilige onder een gotiek nisje, poortje of kapelletje, met architecturale versiering». De tekens droegen de naam «vestelke» en waren voorzien van een of twee ogen of van een omplooibare pin; daardoor konden de bedevaarders ze op hun hoed of op hun reiszak vasthechten of naaien.

* * *

De St.-Hermeskollegiaal was tijdens het Ancien Régime een druk bezocht bedevaartoord, niet alleen ter ere van de Stadspatroon St.-Hermes, aangeroepen tegen de krankzinnigheid, maar ook ter ere van de HH. Kornelius, Cyprianus en Celestinus.

Vanaf de XVIIIe eeuw verschijnen dan ook aldaar bedevaartvaantjes, waarover reeds interessante studies verschenen (1).

Veel ouder echter zijn aldaar de vestelkens, waarvan echter bij ons weten, geen enkel exemplaar meer bewaard bleef (2). Het kapittelarchief nochtans verstrekt meerdere biezonderheden over deze vestelkens, dewelke in allerlei formaten, in zilver, verguld zilver of in gewoon metaal uitgevoerd werden, zoals blijkt uit de kerkrekeningen van 1516-17, 1550-51 en 1566-67 (de enige die volledig bewaard bleven):

- . . . . .
— Item Johanni Crupenninc pro sex grossis magnorum inter-
signiorum, pro grossa xxiiij s., faciunt . . . . . vij L. iiij s.
- Item eidem pro xvjcim grossis cum quattuor duodenis
mediocribus intersigniis, pro grossa xvij s., faciunt . . . . . xiiij L. xiiij s.
- Item eidem pro viginti grossis de minoribus intersigniis,
pro grossa x s., faciunt . . . . . x L.
- Item Petro Scautharinc, aurifabro, pro duabus onciis inter-
signiorum argenteorum vij L. xij s., et pro oncia inter-
signiorum deauratorum vj L., faciunt simul (3) . . . . . xij L. xij s.
- . . . . .

-
- (1) HEURCK, Em. van: *Les Drapelets de Pèlerinage en Belgique et dans les pays voisins*. Antw., 1922.
PIETERS, J.: *Bedevaartvaantjes en Paardeommezingen*. *Ars Folklorica*. Noord- en Zuid-Nederlandse Volkskunst. Antw., De Sikkel, 1956, blz. 226-227.
  - LINDEN, R. van der: *Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen*. Gent, 1958, blz. XVII.
  - (2) Wij doen een beroep op alle folkloristen, die ons nog bestaande exemplaren zouden kunnen aanwijzen.
  - (3) *Kerkrekening St.-Hermes, 1516-17*, Stadsarchief Ronse, fonds K., bundel 1; nr. 2a. fol. 17 r.

- Item solum Petro Scautharinc, aurifabro, pro oncia intersigniorum deauratorum vj L. et pro duabus onciis intersigniorum argenteorum vij L. xij s., veniunt (4) . . . . . xiiij L. xij s.
- Item Anthonio Scautharinc pro intersigneis argenteis ut constat per schedulam domini Georgii . . . . . xj lb. xiiij s.
- Item pro nuncio qui attulit intersignia (5) . . . . . iiij s.
- Solum Anthonio Scautharinc, pro uncia intersigniorum argenteorum deauratorum et pro dimidia uncia argenteorum xxva Junii anno xvc Lj (6) . . . . . vij lb. xvij s.
- Betaelt d'weduwe van Jehan Baptesme van Dornijcke, van vier groossen teeckene vande cleine forme, met de ymage van sente Hermes, omme de processie en sichtent de processie, ten xvij s. de groosse . . . . . iii lb. xij s.
- betaelt noch een groosse groote teeckenen (7) . . . . . xxx s.

Deze vestelkens werden zonder twijfel verkocht aan het « buffet », de kast in de zuiderkruisbeuk, waarachter de « buffetarius » allerlei devotieartikels aan de bedevaarders te koop aanbood. Nochtans weten we dat men ze ook op het kerkhof uitstalde, zoals een Actum Capitulare van 1575 specificeert: « Intersignia vendere in cemeterio » (8). De laatste vermelding, die we over deze « intersignia » terugvonden, komt voor in een kapittelakte van 14 nov. 1603 (9).

Toch was hiermee het tijdperk van de metalen vestelkens niet besloten. In augustus 1947 doorzochten we, in gezelschap van E.H. Vander Kimpen, thans leraar aan het bisschoppelijk Kollege te Ronse, de gewelfzolder van de zuiderkruisbeuk der kerk, om de overblijfselen te recupereren van het prachtig vroegrenaissance doksaal, in 1687 afgebroken (10), toen onze aandacht getroffen werd door een zeer klein stukje Avesnesteel, dat waarschijnlijk van dit meubel afkomstig was, doch dat nadien bijgewerkt werd tot een stenen matrijsje voor het gieten van tinnen vestelkens ter plaatse. Oorspronkelijk vormde het de helft van een paar, maar het ander steentje vonden we nog niet terug.

Op de voorkant van het steentje is een ruitvormige omlijsting aangebracht, waarvan het ganse veld ca. een halve millimeter uitgediept is. In dit veld is met enkele ingegrifte lijntjes een sommaire maar zeer duidelijk herkenbare figuur van St.-Kornelius aangebracht, met tiaar, patriarchale kruis staf en hoorn. Bovenaan is in het steentje een halve gietgleuf uitgestoken voor het metaal.

-
- (4) Id., fol. 22 v°.
  - (5) Kerkrekening 1550-51, Stadsarchief Ronse, fonds K., bundel 1, nr. 2d. fol. 34 v°.
  - (6) Id., fol. 37 v°.
  - (7) Kerkrekening 1566-67, Stadsarchief Ronse, fonds K., bundel 1, nr. 2e. fol. 24 v°.
  - (8) Resumé Acta Capitularia II, in Cartularia Van Delen, t. II, fol. 159 v°. Archief Dekenij, Ronse.
  - (9) Ibidem.
  - (10) Zie daarover A. CAMBIER, Het St.-Pieters- en Hermesstift, vol. 1, pp. 186-190 en vol. 2, pp. 641-645.
Ook J. STEPPE, Het Koordoksaal in de Nederlanden, pp. 237-239.
CAMBIER, E.H., pr.: Sint-Hermes en zijn Cultus te Ronse. Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, 1957, blz. 37-50.
Idem. Ronse. Jubelfeesten. 660-860-1960. 1300e-1100e verjaring. Propagandabrochure, 7 blz.
ROUCK, G. de: De Rederijkers te Ronse in de 15e en 16e eeuw. Ann. Ronse, 1957, blz. 9-27.
Idem. Ronse. Jubelfeesten. 1960: De Ronsese Rederijkers en de St.-Hermesverering. 3 blz.

Opdat de beide matrijshelften steeds juist tegenover mekaar zouden blijven, boorde men in de vier hoeken van de steentjes, nu eens vanuit het ene, dan weer vanuit het andere, gaatjes die dwars door het eerste tot op halve diepte van het tweede steentje gingen, waarna men in de openingen een mengsel van tin en lood goot, zodat elk steentje na de operatie, en nadat men ze weer van mekaar verwijderd had, voorzien was van twee ondiepe gaatjes en aan de andere hoeken van twee uitstekende nagels. Men hoefde dan maar weer de nagels in de gaatjes te passen opdat de twee matrijshelften precies op hun plaats zouden komen.

Het bewaarde steentje meet ca. $6 \times 5,7$ cm.; de ruitvormige medailles hadden een grote diameter van 3 cm. De ouderdom ervan is moeilijk met zekerheid te bepalen; te oordelen naar de stijl (!) van het figuurtje en rekening gehouden met de waarschijnlijke afkomst van de steen, lijkt ons het begin der XVIIIe eeuw een goede schatting.

A. Cambier, voorzitter van de Geschied- en Oudheidkundige Kring en konservator van het museum.

Boekbesprekingen

KITS NIEUWENKAMP (H.W.M.J.) — Encyclopedie van de Heraldiek met verklaring van vele familienamen. — A 37 van Elseviers Encyclopedische Pocketreeks, Amsterdam, Brussel, 1961. 255 blz., geïllustreerd. Prijs: 45,— Fr.

Wat het « Folkloristisch Woordenboek van Nederland en Vlaams-België », van K. ter Laan is voor de Folklore, dat is deze « Encyclopedie van de Heraldiek », van onze medewerker H.W.M.J. Kits Nieuwenkamp voor de heraldiek en de naamkunde, een uitgebreid vademecum, een rijke schatkamer, waarin de belangstellenden in de wapenkunde, de genealogie, de naamkunde, maar ook wel de folklorist allerlei interessante gegevens vinden kunnen.

De auteur is een der eerste heraldici in de Nederlanden die gewezen heeft op het verband van de folklore met de heraldiek en de genealogie, op het belang van de folklore om b.v. de diepere betekenis van de heraldische symbolen te achterhalen en te verklaren. Reeds in 1949 liet hij in « Oostvl. Zanten » (jrg. XXIV, 105-116) een merkwaardig artikel verschijnen over « Folkloristische-Heraldiek » (Nieuwe wegen in de Heraldiek)? Verder publiceerde hij nog in dit tijdschrift over hetzelfde onderwerp: « Platlore: Plantensymboliek (In verband met de folklore en de heraldiek) » (jrg. XXVIII, 1953, 121-137); « Het causaal verband tussen genealogie en heraldiek enerzijds en de folklore anderzijds » jrg. XXXI, 1956, 37); « Het getal drie en de Godde-

lijke Driehoek in de Heraldiek » (jrg. XXXII, 1957, 65-68), om slechts enkele artikelen te noemen.

In de inleidende hoofdstukken 2 en 3 van deze encyclopedie behandelt hij eens te meer en breedvoeriger hetzelfde onderwerp, terwijl het volgende hoofdstuk gewijd is aan de Nederlandse geslachtsnamen in hun betekenis. Dit laatste hoofdstuk wordt verdeeld in 7 rubrieken, waarin achtereenvolgens besproken worden: 1) de patronymicae; 2) de namen met een Latijnse of Griekse uitgang en in het Latijn vertaalde namen; 3) aardrijkskundige namen; 4) beroepsnamen; 5) namen ontleend aan lichamelijke en geestelijke eigenschappen; 6) dubbele geslachtsnamen; 7) familienamen in de verschillende gewesten, d.i. die kenmerkend zijn voor een bepaald deel van het land. Daarop volgt dan compact gedrukt op twee kolommen en rijk geïllustreerd de eigenlijke encyclopedie (blz. 41-252), terwijl een omstandige literatuuropgave het boek sluit (blz. 253-255).

Dit schattig werkje is een betrouwbare leidraad voor al degenen, die zich willen bekwamen in de studie van de heraldiek en aanverwante wetenschappen en zal de belangstellenden veel onnodige opzoekingen sparen. F. v. Es.

't Beertje. — Volkskundig Almanak voor West-Vlaanderen, 1962. — Uitgave van de Bond van West-Vlaamse Folkloristen, Brugge, 64 blz. — 3 ill. — Prijs 25,— F. (te storten op P.C.R. n° 451.263, Bond van West-Vlaamse Folkloristen, Brugge).

Dit is n° 21 van de reeks volkskundige almanakken door onze Westvlaamse vrienden uitgegeven. Wij wensen hartelijk proficiat bij de meerderjarigheid van « 't Beertje » dat een gezonde frisse Westvlaamse telg is gebleven, die zijn « peters » en « meters » ere aandoet.

De inhoud van dit typografisch zeer verzorgde en schattig boekje is vol afwisseling en uiterst interessant. Naast zeer ernstige en wetenschappelijk verantwoorde bijdragen, vinden wij er in, zoals het past in een almanak, humoristische artikels en echt volkse grappen en gezegden.

Onmiddellijk op de Kalender volgt een uitvoerige beschrijving (1 ill.) van « De Mechangelstoet » te Zwevegem, door de hoofdman van de bond Prof. Dr. Eg. Strubbe, een traditionele verklede volksoptocht op de Knokkewijk te Zwevegem, die om de zeven jaren op de zondag (vroeger op de maandag) na Sint-Michielsdag (19 sept.) uitgaat en veel volk lokt.

G.P. Baert vergast ons op een anekdote: « De beloofde fles » (wijn), waarin hij op de hem eigen wijze verhaalt hoe de bewoners van de Leiestreek en ook hijzelf ertoe gekomen zijn, vooral sedert de eerste wereldoorlog, gaarne wijn te drinken.

Mejuffer M. Cafmeier handelt in « Achter de Dee » (Dee is de volksnaam voor Ede, dorp gelegen tussen Maldegem en Aardenburg) over de bevolking van smokkelaars, leurders, landbouwers van deze grensgemeente. Zij laat de inwoners zelf aan het woord, die in hun schilderachtige taal een beeld weergeven van hun dikwijls

ruwe levenswijze, van hun primitieve levensopvattingen en gedragingen (toestanden van vóór 1914-1918).

J. d(e) S(met) haalt enkele delen aan uit het verslag over een voordracht door « Kapelaan » Lodewijk van Haecke over het « II. Bloed », (Eerv. Heer L. van Haecke was kapelaan van de II. Bloedkapel) gehouden in de Katholieke Burgersgilde te Brugge in 1884. Dezelfde S. handelt daarop over « De invloed van de Hervorming te Brugge ».

Opgenomen is ook een « Weervoorspelling in 1820 » ontleend aan de « Nieuwe Almanak » in 1820 door de Diksmuidse drukker Pieter Slock uitgegeven.

Om te sluiten een lijst van voordrachten ingericht door de Bond van Westvlaamse Folkloristen sedert 1945, door G. Devos en enkele moppen en typische volksgezegden.

Deze volkskundige almanak wordt aan onze leden warm aanbevolen.

F. v. Es.

Personalia

Ondervoorzitter Jules PIETERS gehuldigd te Serskamp.

Op zaterdag 17 maart 1962 werd door het gemeentebestuur van Serskamp een huldiging op touw gezet ter ere van de heer Jules Pieters, gemeentesekretaris. Verscheidene vooraanstaanden uit administratieve, kulturele en wetenschappelijke middens waren er aanwezig. De Bond sloot zich aan bij deze intieme plechtigheid.

We zijn er van overtuigd, dat de welverdiende rust van de ambtenaar geenszins het einde betekent van de vruchtbare wetenschappelijke loopbaan van onze ondervoorzitter J. Pieters. We hopen deze wens in eigen midden te kunnen herhalen.

Prof. Dr. J. VANDENHOUTE doceert de Volkskunde te Gent.

Prof. Dr. J. Vandenhoude, hoogleraar aan het Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis te Gent, werd belast met het houden van de cursus Volkskunde in de fakulteit der Letteren en Wijsbegeerte en in het Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde ter vervanging van Prof. emeritus Dr. P. De Keyser.

De Bond wenst Prof. Vandenhoude proficiat met zijn benoeming.

We drukken de wens uit, dat hij als hoogleraar de traditionele schakel zal blijven voor een innige samenwerking tussen de Gentse Universiteit en de Bond der Oostvlaamse Folkloristen.

M.D.

Prof. Dr. P. De Keyser werd in maart 1962 briefwisselend lid benoemd van het Oostenrijks « Verein für Volkskunde » te Wenen. Hartelijk gefeliciteerd!

Zoeken en Zanten

in vele boeken, langs alle kanten

De Stad Sint-Niklaas en het Leger.

De strijdkrachten van ons leger verblijven in Nato-verband in Duitsland; de leiding weet, dat het langdurig verblijf in verre gewesten vervreemding tegenover de verwanten en eigen gebied in de hand werkt. Daarom zocht de overheid naar een middel om het contact tussen de soldaten en de eigen volksgemeenschap zo sterk en stevig mogelijk te bestendigen.

In het kader van dit streven vroeg de opperbevelhebber van onze eenheden in Duitsland, nl. generaal Crahay, dat de stad Sint-Niklaas het peterschap zou aanvaarden over het 51ste Bataljon Genie. Daar staan burgerlijke en militaire feesten op het programma, om het peterschap waardig en vaardig te laten verlopen. Afgevaardigden van Sint-Niklaas woonden de St.-Barbarafeesten van het betrokken bataljon tijdens de maand december 1961 bij. Kent iemand dergelijke gebruiken voor andere steden of gemeenten? V.D.V. Sint-Niklaas.

Kaartspel. Trouwring en gewijde Handen.

Op de trein en in herbergen, in de streek tussen Denderleeuw en Nederbrakel (Zuid-Oost-Vlaanderen) trof de uitdrukking « Uw handen zijn nog niet gewijd, manneke ! » me meerdere keren.

Vanzelfsprekend volgt een vraag om uitleg.

Wanneer een jonkman aan het kaartspel deelneemt en het er niet schitterend afbrengt, krijgt hij het verwijt « Uw handen zijn niet gewijd ». Daardoor bedoelt men, dat hij geen trouwring draagt en dat zijn handen niet gezegend zijn, want bij het huwelijk wijdt de priester de handen, volgens mijn zegspersonen die uitleg verstrekten voor dit volksgezegde, in Nederbrakel en Liedekerke.

Een man die gescheiden leeft, of degene die zijn trouwring niet draagt, krijgt soms ook dergelijk verwijt te slikken.

In Nederbrakel en Oudenaarde vermeldden zegspersonen, dat landlieden licht de uitdrukking gebruikten : « Houd er uw ongewijde poten (handen) af ! »

R. v. d. L.

Tweelingen. Geboorte en Dood.

Verleden jaar verscheen een bericht in een dagblad over het doden van kinderen in Nieuw Guinea. (1)

Verscheidene leden van de « Nederlandse Vereniging van Tweelingen » hebben besloten een aktie te beginnen om de papoca-tweelingen en hun moeders in Nederlands Nieuw Guinea ter hulp te komen. In dit gebied beschouwt men de geboorte van een tweeling nu als een ongewoon verschijnsel en het geschiedt herhaaldelijk, dat een der twee kinderen bij zijn geboorte wordt gedood.

Een 62-jarige dame uit Dendermonde vertelt : wanneer een kind van een tweeling sterft binnen de drie maanden na de geboorte, overlijdt het andere wichtje ook op dezelfde dag. Wanneer een kind van een tweeling pijn krijgt, zal het tweede kind hetzelfde gevoel ondergaan.

Kent u andere dergelijke gezegden ? Bestaat in België een « Vereniging van Tweelingen » ? V. L. Dendermonde.

---

(1) Het Volk, dagblad, Gent, 6 november 1961.

Nieuwe Musea. — Volksfeesten.

EEKLO — In het kader van de Benelux-dagen op zaterdag 12 en zondag 13 mei '62 brengt de hoofdstad van het Meetjesland de officiële opening van het nieuw oudheid- en volkskundig museum in het Heldenpark, in de loop van zondagvoormiddag.

NINOVE — Het stadsbestuur opende officieel het museum in « De Koepoort » op 5 mei jl.

GERAARDSBERGEN — De stad Geraardsbergen is zinnens een museum tot stand te brengen in de « abdij » in de Kloosterstraat. Het gebouw, Sint-Adrianuskasteel of « abdij » in de volksmond, is de abtswoning (18e eeuw), overblijfsel van een Benediktijnerabdij gesticht in 1081 en opgeheven tijdens het Frans bewind. De Kunst- en Cultuurkring van Geraardsbergen speelt een belangrijke rol in het tot stand komen van het museum. De officiële opening wordt voorzien voor 2 juni aanstaande.

DESTELBERGEN — 962 - 1962 !

De gemeente viert haar duizendjarig bestaan met een uitgebreide reeks kulturele manifestaties en ontspanningsprogramma's.

Op 14 juli muziekfestival; op 15 juli academische zitting; op 21, 22 en 23 juli bierfeesten; op 29 juli cijnsworst; de maand augustus brengt vijf opvoeringen van een Klank- en Lichtspel, waarin de inrichters de nadruk leggen op ontstaan, bloei, leed en heropbloei. Op zondag 26 augustus een tentoonstelling over het verleden, heden en toekomst van Destelbergen. Ter gelegenheid van dit millenium komt ook een bijzondere postzegel uit.

MERE

De Heemkundige Kring brengt onder leiding van de daadvaardige heer Albert d'Hoker een volkskundige tentoonstelling op 19 en 20 augustus. Officiële opening op 18 augustus. De expositie staat onder het motto « **MERE, vroeger en nu...** ».

Naar aanleiding van de herstelde eeuwenoude windmolen Van der Haegen staan er, op initiatief van dezelfde kring, molenfeesten op het programma voor zondag 26 augustus.

DENDERLEEUV

Op 20 mei trekt er een historische stoet door de straten, met het thema « **DENDERLEEUV, vroeger en nu** ».

Ook de beroemde en verdienstelijke volkskundige Alfons de Cock neemt deel aan de stoet, wandelt door de straten, terwijl kinderen van de lokale school zijn werken voorstellen en uitbeelden. Een « Schiptrekkersprinses » dewelke op 19 mei verkozen wordt, besluit de stoet !

Tijdens de feestelijkheden schrijft men op de wijk Huisegem de 1ste reuzin van Denderleeuw in de burgerlijke stand, nl. « De Schipperin van Denderleeuw ».

HEKSENSABBAT EN HEKSENPROCES EN BRANDSTAPEL

Onder de auspiciën van een franstalig blad « L'Avenir » richtte de Cercle Saint Roch te Lonzée (nabij Gemblours) een heksensabbat in op 29 april jl. De kijkers zagen er een sabbat, een proces zoals er meerdere voorkwamen in de 17e eeuw en een ongewone redding : parachutisten redden de heksen die reeds op de brandstapel geplaatst waren.

De grijnzende heksen, met hun klassieke bezem, hadden eerst een duivelse dans uitgevoerd. Gerechtsdienaars betrapten hen op heterdaad, sleurden hen spijs hun verweer voor de vierschaar dewelke hen naar de gepaste (?) straf vervees : de brandstapel. De versterking of redding kwam, bij wijze van spreken, uit de hemel : parachutisten daalden neder om hen te redden en een verdienstelijke heks, madame Prunelle, liet zich aan een « stijjparachute » optrekken en daalde een eind verder neer midden een troep bevrijde heksen. Zo landden ze buiten het bereik van de rechters. Men kan zich inbeelden, dat ze bijval oogstten !

Meerdere kranten brachten een relaas en foto('s).

Hebben sommige leden kunnen vaststellen, dat dergelijke feesten invloed uitoefenen op de verhalen van onze vertellers? R. v. d. L.

In Memoriam

Op 3 mei 1962 overleed te Gent op de leeftijd van zeventig jaar mevrouw Gabriëlle NOTE, echtgenote van ons lid en medewerker, de letterkundige Karel Gijselinck. Wij bieden de heer Gijselinck en zijn familie onze oprechte deelneming in hun rouw. R.